

Learningapps. Конструктор інтерактивних завдань, що дозволяє зручно та легко створювати електронні інтерактивні вправи, вести ефективний зв'язок теорії з практикою, поєднувати колективні та індивідуальні форми навчальної роботи.

Microsoft Teams. Студенти, викладачі, педагогічні працівники можуть зустрічатися, працювати разом, створювати контент і ділитися ресурсами в Office 365 Education – все завдяки простому, інтуїтивно зрозумілому функціоналу [5].

Використання відповідних інновацій, розвиток цифрової трансформації, який задовольняє освітні потреби нинішнього покоління, без шкоди для майбутніх поколінь, а головне безпечно та надійно, надає здобувачам освіти право самостійно шукати та обробляти інформацію, розвивати нові навички, просувати відповідні ресурси у відкритому доступі, формувати нові уміння для самоосвіти.

Література

1. Бедов А. М. Цифровізації освіти – впровадження в освітній процес. URL: <https://infourok/cifrovizacii-obrazovaniya-vnedrenie-v-obrazovatelnyy-process> (дата звернення 15.05.2023)
2. Деміда Б., Сагайдак С., Копіл І. Система дистанційного навчання: огляд, аналіз, вибір. Lviv Polytechnic National University Institutional Repository. URL: <http://ena.lp.edu.ua/Lviv-Polytechnic-National-University-Institutional> (дата звернення 17.05.2023)
3. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. Постанова МОН України 20 грудня 2000 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 19.05.2023)
4. Концепція цифровізації ДЗВО «Університет менеджменту освіти» на 2021–2023 роки. URL: http://umo.edu.ua/konchciya_cifroviz.pdf (дата звернення 18.05.2023)
5. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації: посіб. Київ. 2020. 71с. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciyna%20osvita-2020.pdf> (дата звернення 19.05.2023)
6. **Національна стратегія розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі.** URL: https://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/73840/. (дата звернення 22.05.2023)

Бирка Маріан,
Чернівці

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ БЕЗПЕЧНОГО ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ЗЗСО

Автор піднімає питання щодо створення безпечного цифрового середовища у закладі загальної середньої освіти. Акцентовано увагу на двох основних факторах, що впливають на цифрову безпеку учнів – технологічному та людському. Основними аспектами реалізації технологічного фактору визначено: безпеку та надійність пристроїв, цифрову політику,

фільтрацію та моніторинг, онлайн-репутацію, цифровий слід та безпеку професійної комунікації. Людський фактор передбачає врахування рівня знань та інформованості усіх учасників освітнього процесу, їх установок та уявлення про поведінку в Інтернеті, а також формування довіри між вчителем та учнем.

Ключові слова: *цифрове освітнє середовище; цифрова політика; онлайн-репутація; цифровий слід; безпека професійної комунікації.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Цифрове освітнє середовище закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) – це реальність, у якій останні кілька років живе українське суспільство.

За даними онлайн опитування «Потреби учителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину», з початком пандемії COVID-19 українські вчителі почали активно використовувати в освітньому процесі різноманітні цифрові технології, зокрема: месенджер Viber – 88,2%, шкільний веб-сайт – 62,7%, сервіс Google Classroom – 45,5%, портал «На урок» – 42,7%, месенджер Skype – 37,7%, онлайн конференції Zoom – 28,5%, месенджер Telegram – 20,9% [7].

Відтак, для вчителя цифрове освітнє середовище виступає тим засобом, який дає змогу шляхом використання широкого спектру сучасних освітніх, інформаційних та Інтернет-технологій провести будь-який урок на високому технічному рівні, наповнити його різноманітною та різноплановою навчальною інформацією, а також швидко здійснити комплексну перевірку рівня пізнавальних досягнень учнів.

В цих умовах в учнів ЗЗСО формується чимало знань і вмінь, важливих для життєдіяльності в інформаційному суспільстві, зокрема: здатність до пошуку інформації та її використання – від роботи з бібліотечним каталогом до перегляду інформації в мережі Інтернет; швидке сприйняття і опрацювання інформації з цифрових пристроїв; формування моральних і етичних норм щодо використання інформації; медіаграмотність, а також здатність до роботи з комп'ютерною технікою та цифровими технологіями і застосування їх у повсякденному житті.

Проте цифрове освітнє середовище висуває перед усіма учасниками освітнього процесу ЗСО нові вимоги, які стосуються конфіденційності, неправомірного використання персональних даних, перегляду шкідливого для учнів онлайн-контенту, а також кібербулінгу, грумінгу, секстингу тощо.

Таким чином, для кожного вчителя ЗЗСО винятково важливо створити відкрите, гнучке та доступне цифрове освітнє середовище, яке відповідало б сучасним вимогам безпеки усіх учасників освітнього процесу.

Теоретичні основи створення та впровадження цифрового освітнього середовища досліджували Н. Воронова [2], Гоу Кванденг, Г. Полякова [3], І. Іванюк [7], Л. Карташова, А. Гуржій, Т. Сорочан [8], О. Трифонова [9] та інші науковці. Зокрема науковцями вивчено такі питання як-от: цифрові освітні ресурси в теорії і практиці сучасної зарубіжної освіти; тенденції та проблеми розвитку цифрового освітнього середовища в університетах Китаю; особливості створення освітнього середовища на засадах самоорганізації й інтеграції природничих наук, цифрової трансформації та комп'ютерних технологій; використання засобів цифрового освітнього середовища вчителями іноземних мов; цифрове навчальне середовище нового покоління: екосистема для суб'єктів освітнього процесу.

Проте питання створення безпечного цифрового освітнього середовища у ЗЗСО залишилося поза увагою науковців.

Метою статті є визначення концептуальних засад створення безпечного цифрового освітнього середовища у ЗЗСО.

Виклад основного матеріалу дослідження. На нашу думку, з метою забезпечення належної цифрової безпеки учнів в цифровому освітньому середовищі школи необхідно врахувати вплив двох основних факторів – *технологічного фактору* та *людського фактору*.

Зокрема, *технологічний фактор* інтегрує в себе такі аспекти як-от: безпека та надійність пристроїв вчителя, цифрова політика в класі/школі, фільтрація та моніторинг даних, онлайн-репутація, цифровий слід та безпека професійної комунікації вчителя [1; 4; 5].

Розглянемо зазначені аспекти детальніше та надамо окремі рекомендації для вчителів щодо їх реалізації в шкільному цифровому освітньому просторі.

Так, насамперед вчителю необхідно потурбуватись про *безпеку та надійність пристроїв*, який він користується в ході освітнього процесу. Для цього необхідно на всіх пристроях (ПК, ноутбук та мобільний телефон) встановити пароль (для ПК та ноутбука), графічний ключ або вхід за біометрією (для мобільного телефону). Також важливо не залишати незаблоковані пристрої без уваги, тобто завжди використовувати функцію блокування, яка дає змогу обмежити доступ до ПК або ноутбука, при цьому не закриваючи всі програми. Винятково важливим для забезпечення надійності та безпеки ПК або ноутбука є наявність оновленого антивірусного програмного забезпечення. Разом з тим, якщо на ПК чи ноутбуці встановлено операційну систему Windows 10 або 11 не має потреби у встановленні антивірусу, адже ці операційні системи містять вбудовані компоненти антивірусного програмного забезпечення та фільтрації мережевого трафіку.

Цифрова політика – це аспект який поєднує технологічний та людський фактори, адже регулює де і яким чином в межах школи учасники освітнього процесу можуть використовувати цифрові технології. Зокрема, важливо встановити чіткі правила щодо проведення уроків в онлайн режимі: наявність фото профіля, обов'язкове включення камери та мікрофону, вигляд місця для проведення уроків тощо. Ще важливо разом з учнями створити власний ТОП правил класу – «Як створити безпечний онлайн простір та захиститись від онлайн ризиків», до якого мають належати такі пункти як-от: не розповсюджувати приватну інформацію, а саме адресу проживання, номер мобільного телефону; не вказувати геолокацію при поширенні фото чи інформації. При цьому, доцільним буде разом з учнями поставити обмеження на використання соціальних мереж на день, встановити налаштування приватності у соціальних мережах, а також провести заняття з критичного мислення та перевірки фейків.

Наступним аспектом технологічного фактору є *фільтрація та моніторинг даних*, що передаються через шкільне підключення до Інтернету. Реалізацію цього аспекту найкраще здійснити звернувшись до Інтернет-провайдера, який надає школі послуги з доступу до мережі Інтернет. Фільтрація за своє суттю передбачає заборону доступу всім користувачам цього Інтернет-підключення до шкідливого для учнів онлайн контенту (16+, ненормативна лексика, пропаганда релігії тощо). Моніторинг дає змогу визначити які сайти відвідують користувачі, час і тривалість підключення тощо. При цьому, саме у ході моніторингу можна визначити сайти зі шкідливим для учнів змістом і потім включити їх до переліку заборонених.

В рамках технологічного фактору неабиякий вплив на цифрову безпеку мають *онлайн-репутація та цифровий слід вчителя*. Зокрема, *онлайн-репутація* – це уявлення, яке формується на основі фото, зображень, статусів, висловлювань, публікацій вчителя в Інтернеті. Тому, необачне повідомлення або поширення інформації вчителем може серйозно позначитися як на його кар'єрі, так і на відносинах з учнями та їх батьками. Відтак, вчителю необхідно з особливою обережністю публікувати та поширювати будь-яку інформацію в Інтернеті. Адже загально відомо, що інформація, яке потрапила в мережу, залишається в ній назавжди. Разом з тим, *цифровий слід* – сукупність інформації про відвідування та публікації вчителя у мережі. При цьому, цифровий слід є пасивним та активним. Пасивний цифровий слід – це дані, які збирають автоматично без відома вчителя – перелік сторінок відвіданих в Інтернеті, який відображається в історії браузера. Активний цифровий слід – дані свідомо опубліковані вчителем на сайтах і в соцмережах. Основною метою цифрового сліду є моніторинг в комерційних цілях, тобто всі пошуки інформації використовуються для подальшого формування контекстної реклами.

В рамках цифрового освітнього середовища комунікація між учасниками освітнього процесу переважно відбувається в онлайн, що актуалізує потребу в *безпеці професійної комунікації*. Професійна комунікація вчителя з учнями в онлайн форматі насамперед потребує врахування таких додаткових можливостей, як-от: масове та індивідуальне спілкування в режимі реального часу та в офлайн; включення у повідомлення символів, зображень та інші кодів, щоб воно передавало тон, стрес, а також афективну/емоційну складову спілкування, іронію тощо [7, с. 2]. Також важливо, щоб вчитель для будь-яких контактів з учнями та їх батьками завжди використовував шкільну електронну пошту замість особистої.

Людський фактор відображає рівень знань та інформованості усіх учасників освітнього процесу, установки та уявлення про поведінку в Інтернеті тощо [1]. Відмітимо, що вчителі традиційно мають здійснювати виховний вплив на учнів з метою формування в них правил поведінки в Інтернеті, усвідомлення онлайн ризиків та важливості дотримання вимог кібербезпеки. Разом з тим, ключовим аспектом взаємодії між вчителем та учнем є довіра, адже без неї учень/учень ніколи не розповість про неприємну ситуацію, повідомлення, агресію, яка відбулася в Інтернеті.

Відтак, для постійної комунікації вчителів з учнями щодо їх діяльності в мережі Інтернет необхідно формувати довірчі відносини між усіма учасниками освітнього процесу, інакше всі технологічні дії стануть неефективними.

Висновки. Таким чином, у ході дослідження визначено, що основними факторами забезпечення цифрової безпеки учнів є технологічний та людський фактори.

Основними напрямками аспектами реалізації технологічного фактору визначено: безпеку та надійність пристроїв, цифрову політику, фільтрацію та моніторинг, онлайн-репутацію, цифровий слід та безпеку професійної комунікації.

Людський фактор передбачає врахування рівня знань та інформованості усіх учасників освітнього процесу, їх установок та уявлення про поведінку в Інтернеті тощо. При цьому, ключовим аспектом взаємодії між вчителем та учнем є довіра, адже без неї учень/учень ніколи не розповість про неприємну ситуацію, повідомлення, агресію, яка відбулася в Інтернеті, і, тому всі технологічні дії стануть неефективними.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку полягають у визначенні рівня готовності вчителів до створення безпечного цифрового середовища у закладі загальної середньої освіти.

Література

1. Безпека дітей в Інтернеті. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/bezpeka-ditej-v-interneti>.
2. Воронова Н. Цифрові освітні ресурси в теорії і практиці сучасної зарубіжної освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2019. Вип. 9. С. 37-47. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.9.2019.174534>.
3. Гоу Кванденг, Полякова Г. А. Тенденції та проблеми розвитку цифрового освітнього середовища в університетах Китаю. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22 (2). С. 180-185.
4. Довідник «Рекомендації щодо онлайн-безпеки для педагогічних працівників». URL: <https://stop-sexting.in.ua/guide-for-teachers/>.
5. Захист дітей у цифровому середовищі: рекомендації для батьків та освітян. Міжнародний союз електров'язку. 2020. 72 с. URL: https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/news_post/2021/1/za-initsiativi-mintsifri-pidgotuvali-rekomendatsii-shchodo-zakhistu-ditej-u-tsifrovomu-seredovishchi/COP-Guidelines-for-Parents-Educators-UAfin.pdf.
6. Іванюк І. В. Використання засобів цифрового освітнього середовища вчителями іноземних мов. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. Вип. 2(2). С. 1-9. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-2-8-1>.

7. Іванюк І. В., Овчарук О. В. Результати онлайн опитування «Потреби учителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину». Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2020. Вип. 2 (1). С.1-4. <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2020-2-1-7-1>.

8. Карташова Л., Гуржій А., Сорочан Т. Цифрове навчальне середовище нового покоління: екосистема для суб'єктів освітнього процесу. *Сучасні досягнення в науці та освіті*: зб. пр. XVI Міжнар. наук. конф., 1-8 лист. 2021 р., м. Нетанія (Ізраїль). Хмельницький: ХНУ, 2021. С. 63-66.

9. Трифонова О. Особливості створення освітнього середовища на засадах самоорганізації й інтеграції природничих наук, цифрової трансформації та комп'ютерних технологій. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2021. Вип. 1 (48). С. 410-413. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.410-413>.

Добровольська Наталія,
Суми

ОСОБЛИВОСТІ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкриті особливості здоров'язбережувальної компетентності викладача закладу передвищої освіти, проаналізовано сутність понять «здоров'я», «здоров'язбережувальна компетентність», охарактеризовані чинники здоров'я, форми та методи процесу формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя.

Ключові слова: здоров'я, здоров'язбережувальна компетентність, заклад передвищої освіти, викладач.

Постановка проблеми. Сучасний стан здоров'я та суспільної свідомості населення України свідчить, що здоров'я учнів та студентів, їх соціально-психологічна адаптація, нормальне зростання і розвиток багато в чому визначаються середовищем, у якому вона живе.

У Законі України «Про передвищу освіту» зазначено, що завданнями є: виховання свідомого ставлення до свого здоров'я та здоров'я інших громадян як найвищої соціальної цінності, формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення здоров'я студентів.

Аналіз останніх публікацій. Застосування здоров'язберігаючих технологій можна знайти в працях Т. Бойченко, О. Ващенко, С. Свириденко, Л. Коваль та інших педагогів-новаторів. Дослідження проблеми здоров'язбережувальної компетентності можливе завдяки публікаціям авторів Л. Кравченко, С. Рябченко, Л. Омельченко та інших.

Мета статті — охарактеризувати особливості здоров'язбережувальної компетентності викладача закладу передвищої освіти.

Виклад основного змісту. Здоров'язбережувальна компетентність – це побудова послідовності факторів, що попереджують руйнування здоров'я при одночасному створенні системи сприятливих для здоров'я умов.

На думку науковця Бойченко Т.М., «здоров'язбережувальна компетентність» - це:

– сприятливі умови навчання (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);

– оптимальна організація навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);

– повноцінний та раціонально організований руховий режим [1].